

Мосієвич Л. В.

Запорізький національний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАСОБІВ СТИЛІСТИЧНОЇ СЕМАСІОЛОГІЇ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ NON-FICTION

У статті розглядається функціонування стилістичної семасіології в романі “The Minds of Billy Milligan” («Таємнича історія Біллі Міллігана») Д. Кіза. Цей твір можна назвати новаторським для американської літератури. Його приналежність до жанру документального роману детермінує своєрідні композиційні та лексико-стилістичні особливості. «Таємнича історія Біллі Міллігана» – це документальний роман про людину, яка страждає на хворобу множинної особистості та звинувачується у численних злочинах. Ми з'ясували, що твір Д. Кіза має різноманітні засоби стилістичної семасіології: метафори, епітети, порівняння, антитези, евфемізми, алюзії. Вони відіграють важливу роль у створенні художньої образності оповідання, а також посилюють емоційно-експресивний тон.

Використання автором засобів стилістичної семасіології надає твору оригінальності та доводить, що роман займає проміжне місце між документальною та художньою прозою, попри те, що критики відносять його до жанру документальної прози. Окремі засоби стилістичної семасіології виконують свої функції. Так, для зображення субособистостей Біллі Д. Кіз використовує метафори. За допомогою антитези відбувається протиставлення різних концептів: хворий-здоровий, винний-невинний, злочинець-потерпілий, суспільство-індивід, свідомість-безсвідомість, свобода-в'язниця. Синоніми в романі надають напруги оповіданню, підкреслюють драматизм ситуації головного персонажу. Найчастішим засобом стилістичної семасіології в романі є авторські порівняння. Вони допомагають зображенню фізичних та моральних портретів героїв. Отже, стилістична семасіологія сприяє тому, що роман перетинає межі non-fiction та набуває оригінальних художніх рис. Більше того, засоби стилістичної семасіології деякою мірою мають певний вплив на читача та створюють прагматичний ефект.

Ключові слова: жанр, нехудожня література, стилістична семасіологія, симбіоз, функції.

Постановка проблеми. Література non-fiction в XXI столітті набуває інтерес та популярність через те, що вона перебуває на межі художності і документальності. Основними жанрами non-fiction є щоденник, автобіографія, біографія, мемуари, сповідь, листи тощо [5]. Теодор Риз дає чисельні синоніми для цього жанру: Personal Journalism, Literary Journalism, Dramatic Nonfiction, the New Journalism, Parajournalism, Literary Nonfiction, the New Non-fiction, Verity, the Nonfiction Novel, the Literature of Fact, the Literature of Reality [17]. Проте, роман, який слугував об'єктом нашого дослідження, показав, що він є проміжним жанром між документальною та художньою літературою. Саме за допомогою засобів стилістичної семасіології його можна віднести до такого симбіозу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Етимологію non-fiction досліджували Девід Карлін та Франческа Рендл-Шот [13], Лі Гудкайнд [14]. Серед причин появи цього жанру В. Зінсер нази-

ває Другу Світову війну, після якої Америка стала нацією, яка цінує факти [18, с. 97].

Документальна література не тільки відчуває вплив літератури художньої, але сама на неї впливає, причому нерідко трапляється «мімікрія художніх жанрів під документальні». Попри ствердження про те, що «non-fiction – література автодокументальних текстів, не орієнтованих на фантазування і стильову вишуканість» [2, с. 125], роман Кіза розбиває цей стереотип.

Лі Гудкайнд, засновник журналу Creative Nonfiction, трактує мету письменника non-fiction так: «головною метою письменника творчої non-fiction є передача інформації, як і у журналіста, але формувати її треба таким чином, щоб виглядало як художня література» [15]. В українському просторі літературу Nonfiction досліджували Варикаша [5], Галич [6], Черкашина [12].

Сучасний український дослідник документальної літератури О. Галич визначає документалістику, як літературу, що базується на реальних

історичних документах і фактах і охоплює три найважливіших напрямки: мемуаристику, художню біографію та художню публіцистику. Важливою ознакою такої літератури є авторське осмислення певних суспільно-історичних подій чи життєвого шляху реальної історичної особи, або важливої для життя народу проблеми, здійснене за законами художньої творчості із залученням справжніх документів свого часу, глибоким співвіднесенням власного духовного досвіду автора із внутрішнім світом героїв, соціальною й психологічною природою їхніх учинків [6, с. 20]. Отже, література non-fiction ґрунтується на правдивості, проте не виключає вигадки, тому образи в її творах наближуються до однозначності, залишаючи право на переносне тлумачення сприймачем.

Отже, література non-fiction межує між літературою і журналістикою. Автор ґрунтує сюжет здебільшого на реальних подіях і показує соціальну проблему під новим кутом, тим самим змінюючи відношення суспільства до цієї проблеми [5, с. 35]. Незважаючи на факт, що роман позиціонується як жанр документальної прози, на нашу думку, він займає проміжне місце між документальною та художньою прозою. Цей симбіоз документалістики та художності іноді приводить до появи гібридного жанру – документально-художньої прози. З публіцистичності жанр зберігає такі елементи як актуальність, фактаж «занурення», а з художності – стилістичні, композиційні і художні деталі.

В українському мовознавстві дослідженням стилістичних засобів цього роману займалася Бондарчук А. [3]. Але, об'єктом її дослідження слугували не всі засоби, а ті, що передавали емоції. Окрім того, матеріалом дослідження був не конкретний роман «Таємнича історія Біллі Міллігана», а декілька творів цього автора. По-третє, свій аналіз дослідниця виконувала в перекладацькому аспекті. Стилістичний синтаксис роману також досліджувала Мосієвич Л.В. [7]. Ретельний аналіз функціонування стилістичної семасіології в романі ще не був об'єктом дослідження серед вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Актуальність дослідження зумовлена недостатнім вивченням засобів стилістичної семасіології цього роману, які надають йому ознаки документально-художньої прози. Такий симбіоз жанрів є релевантним на сучасному етапі розвитку американської літератури. Більш того, засоби стилістичної семасіології виконують певні функції та створюють прагматичний ефект.

Основною **метою** статті є дослідити функціонування засобів стилістичної семасіології в романі Д. Кіза «Таємнича історія Біллі Міллігана». Ця мета передбачає виконання таких завдань:

1) провести аналіз теоретичних засад літератури non-fiction;

2) визначити жанрові, композиційні, сюжетні особливості роману;

3) відібрати засоби стилістичної семасіології в романі;

4) дослідити їх функції та вплив на жанрову специфіку роману.

Виклад матеріалу. Роман «Таємнича історія Біллі Міллігана» Д. Кіза є документальним романом про Біллі Міллігана – людину, яка страждає на хворобу множинної особистості та звинувачується у численних злочинах. Це – біографія першої людини в історії США, яку визнали неосудною через дисоціативний розлад особистості. Протягом всього оповідання читач спостерігає за ходом лікування Біллі та проявленням характерів його нових особистостей [19]. Також цікаво спостерігати, як змінюється суспільство, зіткнувшись з подібною проблемою. Деякі люди вважають, що це Біллі майстерські вигадує своїх «особистостей», щоб уникнути кари. Але, на погляд автора, неможливо протягом тривалого часу розмовляти різними діалектами, акцентами, бути то лівшою, то правшою, та не плутатися в свідченнях. Цікаво, що ці уявлені особи стають дуже реальними, і кожен з них має певну функцію. Таким чином, роман «Множинні уми Біллі Міллігана» можна назвати новаторським для американської літератури. Його належність до жанру документального роману детермінує своєрідні композиційні та лексико-стилістичні особливості.

Художня документалістика не просто передає факти, вона подає їх таким чином, що змушує читача глибше розуміти тему [17, с. 5]. Саме для цього автор використовує чисельні засоби стилістичної семасіології. Саме задача художньої документалістики полягає в зображенні правди у стилі, який буде так точним та інформативним, як репортаж, але водночас таким драматичним, як художня література.

Стилістична семасіологія вивчає стилістичні функції переносу значень (фігури заміщення: гіперболу, мейозис, літоту; метафоричну та метонімічну групу виразних засобів; іронію) і комбінації цих значень (фігури суміщення: через тотожність, протилежність чи нерівність семантики лексичних одиниць) [1, с. 163]. Зазначимо, що стилістична семасіологія не так ярко представ-

лена в цьому романі, як стилістичний синтаксис. Причиною цього є межі документального жанру, в межах якого оповідання є більш-менш сухим, монотонним.

Найчастотнішим засобом стилістичної семасіології в романі є авторські порівняння. Порівняння – це художній засіб, що виявляється безпосередньо у порівнянні кількох явищ [10]. Вони допомагають зображенню фізичних та моральних портретів героїв. Порівнення, що використовуються для зображення природи або висловлювання оцінки автора, нами не було виявлено.

Розглянемо деякі з них: ...*Like a fisherman handling his pole with delicacy to work the line but keep it from breaking, he whispered, "How are you feeling?"* [17]. Лікар Біллі Міллігана порівнюється з рибалкою. Особливістю порівняння є те, що в його якості виступає не окреме слово, а ціла фразова конструкція. Автору важливо бути показати, як лікар поводить себе зі своїм пацієнтом – обережно, балансує на межі дії та бездіяльності, щоб не сполошити щось важливе в поведінці пацієнта.

David curled up like a baby, tears rolling down his cheeks [17]. Девід, один з субособистостей Біллі, порівнюється з дитиною. Порівняльним елементом виступає прийменник *like*. Ще один приклад: ...*He had an inferiority complex, no ambition of his own, and he lived like a sponge, soaking up ideas and thoughts of others, passing them off as his own* [17]. Наступне порівняння відрізняється від інших порівняльним елементом та структурою: *Caul relayed their request, and they saw Ragen's hostile expression change as if melting* [17]. Ще одне порівняння не має порівняльного елементу: ...*His fierce, penetrating eyes were the eyes of an eagle* [17].

В своєму романі Д. Кіз використовує метафори для зображення субособистостей Біллі. Поняття метафори можна охарактеризувати як художній засіб (троп) для якого характерним є перенесення властивостей із одного предмета, явища на інші на основі подібності за кольором, формою, призначенням [10, с. 233] Наприклад: ...*Arthurs voice dropped to an icy calmness* [17]. Базою порівняння є асоціація льод–холод. Почуття спокою в даному контексті інтерпретується як щось суворе, байдуже. Якщо урахувати, що ця характеристика відноситься до зображення голосу, то ми уявляємо людину, якої належить голос, як стриманого та байдужого.

Окрім, створення художнього образу Біллі та його субособистостей, метафора виконує функцію лексичного збагачення тексту: ...*It became appar-*

ent to everyone in the room that Wilbur was in control and knew exactly what she was doing, touching the right mental buttons to make him respond" [17]. В даному прикладі під словом *mental* мається на увазі свідомість людини, що порівнюється з приладом, в якому є певні кнопки, до яких можна доторкнутися. Основою метафори є асоціація: людина – технічний пристрій. Тобто, лікар Вілбур контролює ситуацію та керує людиною, наче пристрієм. Ще один приклад метафори: ...*He stared at the floor, and Dr. George felt there was a tenuous thread holding him in the here and now* [17]. Нитка репрезентує ступінь присутності головного героя Біллі, а саме його свідомості, в реальному світі. Ця нитка дуже слабка, тобто, межа між присутністю та відсутністю персонажа тут і зараз – надзвичайно тонка.

Можемо стверджувати, що автор використовує метафору для зображення більш повного фізичного та морального портретів персонажів, головним чином, внутрішніх особистостей Біллі. Ці тропи необхідні оповіданню для створення художності.

Досить рідко автор для характеристики героїв використовує епітети. Це слова, що образно означають предмет або дію, підкреслюють характерну властивість певного явища чи поняття. Цікавим прикладом є постійне використання епітету *notorious*. Він підкреслює, що і лікарі, і криміналісти, і суспільство в цілому мають справу з незвичайним випадком – розщепленням особистості персонажу на 24 субособистості: ...*Now they had a notorious patient, the first multiple personality to be observed around the clock in a mental hospital ... "With a notorious case like ours, a multiple personality defense just won't fly* [17]. Наведемо ще прикладі епітетів з роману: ...*Yavitch wondered again at the change, at the striking Slavic accent* [17] ...*those who believed he was a con man—faking this exotic illness to gain attention and to avoid going to prison for rape* [17].

Іноді в романі зустрічаємо приклади евфемізмів. Евфемізми – це своєрідні маскування, словесне кодування з метою пом'якшення повідомлення. Вони використовуються для заміни явищ, предметів об'єктивної дійсності не звичайними словами, а описовими, прикрашеними, естетичнішими [9, с. 328]. Так, на позначення «психічно хворий» автор використовує евфемізм «*mentally*» в різних словосполученнях: *mentally ill, mentally disturbed*. [17]. Наведемо приклади: ... *it is also my opinion that the patient is mentally ill and that as a result of his mental illness he was not*

responsible for his criminal conduct at the time the criminal conduct did occur in the last half of October 1977.” ... *“He is **mentally ill** [17]. ...I know he’s **mentally disturbed**, and I’m on your side. But this isn’t going to work.” [17].* Непристойні заклади, такі, як в’язниця, також можуть замінюватись евфемізмами. Завдяки лексемі Institution в даному прикладі з поняття знімається негативна конотація та додається якась «престижність», а лексема Correctional підкреслює тимчасовість процесу: ...*William Stanley Milligan, a twentytwo-year-old ex-convict, had been paroled six months earlier from Ohio’s Lebanon **Correctional Institution** [17].*

Іноді автор може брати евфемізми у лапки, щоб надати їм особливого значення або показати, що вони використовуються з іронією або сарказмом: ...*Both attorneys found Milligan more at ease, though he complained about being locked up in special care and having to wear “**special precaution**” clothes.* Одяг зі «зниженим ризиком травматизму» означає те, що в ньому майже неможливе вбити себе.

Досить часто автор звертається до синонімів. Синоніми є одним із найважливіших стилістичних засобів мови, тому що вони відтворюють певне поняття в певному контексті. Стилiстичні синоніми допомагають передати емоційний, виразний та оцінний відтінок зображення [4]: ...*Shy, but she can be set off by fear that Ragen will do something **mean or violent** [17]. ...Ragen shifted in his seat, looking **embarrassed and guilty** [17]. ...Holy shit! What the hells going on? What the hell’s the matter with me?” He ran up and back, shouting, **terrified and angry at the same time.**” [17]. ...When she left the jail, Judy Stevenson found herself in turmoil, **awed, angry, confused.** It was all **incredible.** Impossible [17].* В останніх двох прикладах синоніми не є абсолютними, але вони передають відтінки емоцій (*awed, angry, confused*).

Використання синонімів нагнітає атмосферу оповідання та підкреслює драматичність ситуацій, що трапляються з головним персонажем. До арсеналу стилістичних засобів автор також залучає антитезу. Це – стилістичний прийом, що полягає у зіставленні протилежних думок або образів для посилення враження. Протиставлення понять дає можливість авторові створити надзвичайно виразний, об’ємний образ, в якому зіставляються прямі і переносні значення слів, а також – різке і непослідовне порівняння [11, с. 145]. Наприклад: ...*She admired Ragen, his **aggressiveness** as well as his **tenderness** with Christene [17].* Антонімічна пара **aggressiveness – tenderness** підкреслює суперечність самої особистості Біллі. В наступ-

ному реченні антитеза є неповною, вона виражено не антонімічною парою, а прикметником та негативною часткою not: ...*that he’s **willing** to speak of what happened to the others, but **not** about what happened to him [17].* В попередніх двох реченнях антитеза зображувала почуття та емоції. В наступному прикладі за допомогою антитези автор підкреслює можливу розв’язку подій – свобода або в’язниця: ...*The outcome of the trial could depend upon it. **Freedom and treatment, or else **prison**** [17].*

Антитеза присутня не тільки на мовному рівні, а й пронизує сам сюжет. За її допомогою невербально відбувається протиставлення різних концептів: хворий-здоровий, винний-невинний, злочинець-прокурор, суспільство-особистість, свідомість-підсвідомість, свобода-в’язниця. Це допомагає передати певні суперечності між ідеями, що описуються.

В романі ми також зустріли приклад алюзії. Це – прийом навмисного використання в тексті певних слів (словосполучень, речень), які побічно співвідносяться із засвідченими фактами культури, історії [10, с. 74]. Наприклад: ...*You’ve unlocked **Pandora’s box*** Вираз «відкрити скриньку Пандори» сьогодні означає «одним незграбним рухом наробити купу бід» або зробити дію з незворотними наслідками (зазвичай негативними). Наведемо ще приклад алюзії з використанням історичних осіб: “Some people call themselves **Napoleon or Jesus Christ,**” Allen said [17].

Аналіз засобів стилістичної семасіології в романі дозволив виокремити їх функції: 1) зміна жанрового вектору: завдяки засобам стилістичної семасіології роман набуває ознак документально-художньої прози, проте, офіційною класифікацією його є документальний роман; 2) підкреслення емоційного насагу: ці засоби створюють драматичність ситуацій, що трапляються з головним персонажем; 3) прагматичний вплив на читача: стан здоров’я та розлад множинної особистості стають причиною сумнівів у його винності, тобто автор підштовхує читача змінити негативне ставлення до героя на більш поблажливе та робить увагу читача більш концентрованою.

Висновки та подальші перспективи. Можемо зробити висновок, що стилістична семасіологія грає важливу роль в створенні художньої образності оповідання. Вона репрезентована такими засобами: метафорою, метонімією, порівнянням, епітетом, евфемізмами, алюзією. Найчастотнішими з них є метафора, порівняння. Окрім того, що засоби стилістичної семасіології несуть художнє навантаження, вони виконують певні функції,

а також можуть створювати прагматичний вплив на читача. Подальші перспективи досліджень бачимо у дослідженні стилістичних засобів в інших творах американської літератури **non-fiction**.

Список літератури:

1. Батицька, А. А. Стилiстичнi семасiологiчнi ресурси англomовної реклами. *Сучаснi фiлологiчнi дослiдження та навчання iноземної мови в контекстi мiжкультурної комунiкацiї: Збiрник наукових праць / За заг. ред. В.В. Жуковської, О.А. Черниш. Житомир : Видавництво Житомирського державного унiверситету iменi Iвана Франка, 2014. С. 34–38.*
2. Бовсунiвська Т. В. Жанровi модифiкацiї сучасного роману. Харкiв : Вид-во «Дiса плюс», 2015. 368 с.
3. Боднарчук А. Р. Стилiстичнi засоби при передачi емоцiй персонажiв та їхнiй переклад. *Науковий вiсник Чернiвецького нацiонального унiверситету iменi Юрiя Федьковича. Германська фiлологiя. Чернiвцi: Рута, 2021. Вип. 833. С. 12–18.*
4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник української мови. Iрпiнь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
5. Варикаша М.М. Лiтература non-fiction: помiж фактом i фiкцiєю. *Актуальнi проблеми слов'янської фiлологiї. 2010. Вип. XXIII. Ч. 3. Бердянськ : БДПУ, С. 1–12.*
6. Галич О. Жанрова система документальної лiтератури. *Документалiстика на порозi XXI столiття : проблеми теорiї та iсторiї : матерiали Всеукраїнської наукової конференцiї, [м. Луганськ, 18–19 вересня 2003 р.] Луганськ : Знання, 2003. С. 19–36.*
7. Мосiєвич Л. В., Соляненко О. Л. Труднощi вiдтворення стилiстичного синтаксису роману «The minds of Billy Milligan» українською мовою. *Нова фiлологiя. Запорiжжя : Запорiзький нацiональний унiверситет, 2020. Т. 2. № 80. С. 49–54*
8. Олексенко В. П. Мовнi засоби евфемiзацiї в сучаснiй українськiй прозi. *Вiсник Запорiзького нацiонального унiверситету. Запорiжжя : ЗНУ, № 1, 2012. С. 328–334.*
9. Пашко С.В. Рябокiнь Н. О. Англomовнi художнi засоби та способи їх перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 5. Ч. 1. 2022. С. 232–236.*
10. Пiндосова Т.С. Функцiї iсторичних алюзiй у детективних романах Д. Брауна *Науковi записки Нацiонального унiверситету «Острозька академiя», Серiя «Фiлологiчна». Випуск 64. Острог : Вид-во НаУОА, 2017. С. 74–76.*
11. Швачко С.О. Стилiстичнi засоби омовлення негациї на матерiалi англomовного художнього дискурсу. *«Фiлологiчнi трактати» Том 6, № 1. Суми : Сумський державний унiверситет, 2014. С. 145–148.*
12. Черкашина Т. Ю. Система документальної лiтератури: внутрiшня органiзацiя. *Вiсник ЛНУ імені Тараса Шевченка. № 19 (230). Луганськ : Луганський нацiональний унiверситет, 2011. С. 37–45*
13. David Carlin and Francesca Rendle-Short. Nonfiction now: a (non)introduction. In: *TEXT Special Issue 18. Vol. 17, No. 2 Special Issue: Nonfiction Now. 2013.*
14. Gutkind, Lee. *The Art of Creative Nonfiction Writing and Selling the Literature of (Reality Wiley Books for Writers Series). 2011.*
15. Gutkind, Lee. *The Best Creative Nonfiction. New York : W. W. Norton, 2007.*
16. Keyes D. *The Minds of Billy Milligan, Bantam; Bantam Reissue edition. 2008. 448 p.*
17. Rees T. *Writing Creative Nonfiction: Fiction Techniques for Crafting Great Nonfiction, Writing & Journalism. Toronto : Ten Speed Press, 2000.*
18. Zinsser, William Knowlton. *On writing well : the classic guide to writing nonfiction. First HarperResource Quill. New York, 2001. 322 p.*
19. Вiкiпедiя. Таємнича iсторiя Бiллі Мiллiгана. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 03.04.2023)

Mosiyevych L. V. THE USE OF STYLISTIC SEMASIOLOGY DEVICES IN AMERICAN NON-FICTION LITERATURE

The article discusses the use of stylistic semasiology in the novel “The Minds of Billy Milligan” by D. Keyes. This work can be called innovative for American literature. Its belonging to the genre of a documentary novel determines its peculiar compositional and lexical-stylistic features. “The mysterious story of Billy Milligan” is a documentary novel about a person who suffers from multiple personality disorder and is accused of numerous crimes. We have found that D. Keyes’ work has various means of stylistic semasiology: metaphors, epithets, comparisons, antitheses, euphemisms, allusions. They play an important role in creating the artistic imagery of the narrative, as well as enhance the emotional-expressive tone.

The author’s use of stylistic semasiology tools adds originality to the work and proves that the novel occupies an intermediate position between documentary and artistic prose, despite critics categorizing it as a documentary prose genre. Certain stylistic semasiology tools serve their functions. For instance, to depict

Billy's sub-personalities, D. Keese uses metaphors. The antithesis is used to contrast different concepts: sick-healthy, guilty-innocent, criminal-prosecutor, society-individual, consciousness-subconsciousness, freedom-prison.

Synonyms in a novel intensify the atmosphere of the story, emphasizing the dramatic situation of the main character. The most frequent stylistic semasiology device in a novel is the author's comparisons. They help to depict the physical and moral portraits of the characters. Therefore, stylistic semasiology contributes to the novel's departure from non-fiction and acquires original artistic features. Moreover, stylistic semasiology devices have a certain impact on the reader and create a pragmatic effect.

Key words: *non-fiction, stylistic semasiology, genre, functions, symbiosis.*